

емствах, однак рівень їх оновлення залишається низьким. У вирішенні даної проблеми вагому роль відіграє забезпечення ефективного функціонування ринку сільськогосподарської техніки, який має забезпечувати агровиробників засобами механізації як вітчизняного, так і іноземного виробництва. Щодо останньої, то залежно від фінансового стану господарюючих суб'єктів їх техніко-технологічне забезпечення може відбуватися як шляхом купівлі нової техніки, так і придбання вживаної на вторинному її ринку. Отже, проблеми відтворення ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств є надзвичайно багатоплановими. Тому, вирішуватись вони повинні системно, щоб охопити всі аспекти техніко-технологічного забезпечення сільськогосподарських підприємств і сприяти тим самим нормальному функціонуванню агро-

промислового комплексу країни в цілому і її окремих регіонів зокрема.

Список використаних джерел

1. Білоусько Я.К.. Відтворення і оновлення машино-тракторного парку аграрної сфери. / Я.К. Білоусько // Агроінком. – 2013. – №1–3. С.52–55
2. <http://posibniki.com.ua/post-dvi-alternativni-kupivlya-novoio-chi-potrimanoio-tehniki-privbannya-tehniki-abo-ioio-orenda>.
3. Пархуль М.Р. Переваги і недоліки придбання уживаної сільськогосподарської техніки / М.Р. Пархуль // [Електронний ресурс] Режим доступу http://www.rusnauka.com/17_AND_2010/Economics/69411.doc.htm
4. Іванишин В.В. Перспективи розвитку ринку вторинної техніки в Україні / В.В. Іванишин // [Електронний ресурс] // www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=1508

УДК: 338.432:631.1

З.М. ТИТЕНКО,
к.е.н., асистент кафедри фінансів
Національного університету біоресурсів та природокористування України
Л.М. СТЕПАСЮК,
к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства ім. проф. І.Н. Романенка
Національного університету біоресурсів та природокористування України

Тенденції розвитку органічного землеробства в Україні в контексті забезпечення продовольчої безпеки країни

В статті розглянуто тенденції розвитку ринку органічної продукції та рівень її споживання в Україні та в розвинутих країнах світу. Здійснено аналіз розвитку органічного сільського господарства, досліджено динаміку площ України, які зайняті під органічним виробництвом.

Ключові слова: органічне виробництво, розвиток, динаміка, споживання, екологізація.

З.Н. ТИТЕНКО,
к.э.н., ассистент кафедры финансов
Национального университета биоресурсов и природопользования Украины
Л.М. СТЕПАСЮК,
к.э.н., доцент кафедры экономики предприятия им. проф. И.Н. Романенко
Национального университета биоресурсов и природопользования Украины

Тенденции развития органического земледелия в Украине в контексте обеспечения продовольственной безопасности страны

В статье рассмотрены тенденции развития рынка органической продукции и уровень ее потребления в Украине и в развитых странах мира. Осуществлен анализ развития органического сельского хозяйства, исследована динамика площадей Украины, занятых под органическим производством.

Ключевые слова: органическое производство, развитие, динамика, потребление, экологизация.

Z. TITENKO,

*candidate of economic sciences, assistant of department of finance
National University of life and environmental Sciences of Ukraine*

L. STEPASYUK,

*candidate of economic sciences, associate professor of department of economics of enterprise
National University of life and environmental Sciences of Ukraine*

Trends of organic earth development in Ukraine in the context providing the food security country

In the article the tendencies of organic products market development and its consumption level in Ukraine and developed countries of the world are considered. The analysis of organic agriculture development is carried out, the dynamics of the areas of Ukraine, which are engaged in organic production, is researched.

Keywords: *organic production, development, dynamics, consumption, ecologization.*

Постановка проблеми. Питання безпеки та якості продуктів харчування набуло особливої актуальності в міжнародній торгівлі протягом останніх років. Якість та екологічна безпека продукції, виробленої аграрним сектором стає одним з основних факторів його внутрішньої і зовнішньої конкурентоспроможності. Це пов'язано зі стрімким поширенням практики застосування біотехнології в сільському господарстві. На продовольчих ринках розвинених країн швидкими темпами зростає популярність екологічно чистої продукції та попит на неї, формується окремий сектор світової торгівлі продовольством.

У всьому світі питання екології, збереження навколишнього середовища, здорового харчування все більше хвилюють людей. Світовий ринок органічних продуктів зростає темпами до 10–15% на рік. Близько 97% загального споживання органічної продукції припадає на країни Західної Європи та Північної Америки. Лідерами із продажу органічної продукції є США, Німеччина та Франція.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу дослідження процесу становлення органічного виробництва, забезпечення реалізації ідей сталого розвитку сільського господарства висвітлили у своїх працях провідні українські науковці: В.І. Артиш, Н.А. Берлач, Н.В. Бородачева, О.М. Варченко, В.І. Вовк, Л.В. Дейнеко, А.Р. Дуб, Т.О. Зайчук, І.О. Іртищева, М.І. Кобець, О.А. Корчинська, Ю.П. Манько, Л.О. Мармуль, І.С. Педак, О.В. Рудницька, П.Т. Саблук, Т.В. Стройко, Т.Й. Сус, І.Г. Ткачук, М.К. Шикун, О.В. Шубравська та ін. У їхніх працях висвітлені питання ефективності органічного виробництва, організаційно-економічні передумови формування ринку органічної продукції, впливу екологічних факторів на виробництво якісної продукції.

Проте подальшого дослідження вимагають проблеми і перспективи розвитку їх виробництва органічної продукції в Україні, визначення місця нашої держави на міжнародному ринку органічних продуктів.

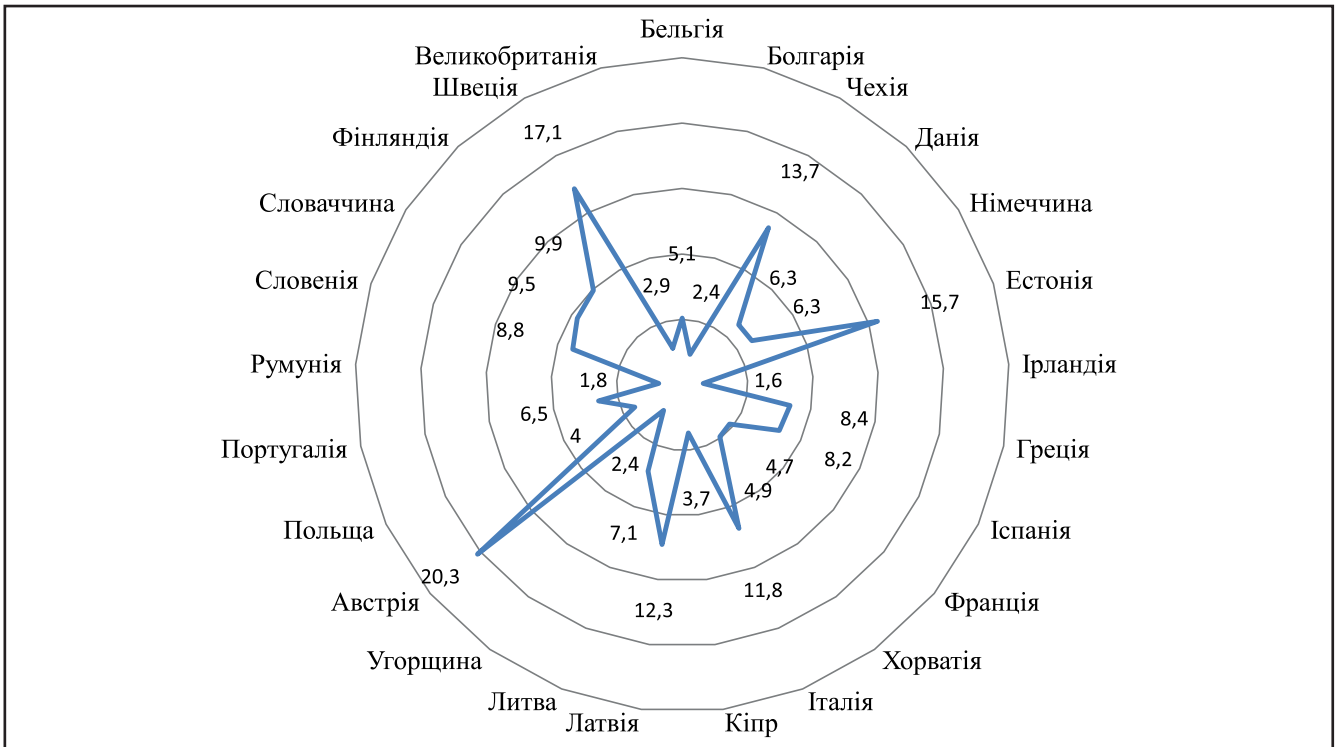
Недостатнє зосередження на проблемах підвищення якості сільськогосподарської продукції з метою підвищення її конкурентоспроможності як на внутрішньому так і на зовнішньому ринку є прикладом невикористаних резервів, з метою забезпечення населення високоякісною продукцією та стабілізацією позицій країни на світовому ринку.

Мета статті полягає у дослідженні тенденцій розвитку органічного виробництва в Україні, проведення оцінки його переваг перед традиційним способом виробництва та розробці пропозицій щодо ефективності переходу на органічне агровиробництво.

Виклад основного матеріалу. Тенденцій розвитку сільського господарства розвинених країн світу свідчать, що виробництво та споживання продукції тісно переплітаються з екологічністю виробництва та безпекою продуктів харчування.

Ситуація на світовому ринку органічної продукції характеризується концентрацією попиту в розвинених країнах, підвищенням попиту в країнах, що розвиваються, консолідацією учасників ринку та розвитком дистрибуції органічної продукції

Останнім часом світовий ринок органічних продуктів динамічно зростає. Сьогодні світові продажі органічних продуктів становлять понад 55 млрд дол. на рік. За прогнозами аналітиків [1, с. 6], до 2020 р. обсяги цього ринку сягнуть 200–250 млрд дол. США. Близько 1,8 млн виробників з різних країн світу займаються органічним виробництвом на більш ніж 37 млн га сільськогосподарських угідь. В останні роки, в

Рисунк 1. Питома вага угідь зайнятих під органічним виробництвом в світі, %

країнах Європейського союзу кількість господарств, які займається виробництвом екологічно чистої продукції значно зросла. Одночасно, зростає і кількість споживачів, які надають перевагу здоровому харчуванню. Хоча ціни на органічну продукцію вищі, споживачі свідомо готові платити більшу ціну за екологічно чисту та якісну продукцію, попит на яку в світі стрімко зростає.

У Європейському Союзі площа угідь, зайнятих під органічним виробництвом становить 11,1 млн. га, що на 21% більше порівняно з 2010 роком. Частка угідь, зайнятих під органічним виробництвом у ЄС становить 6,2% від всіх оброблюваних сільськогосподарських земель. При цьому, в розрізі країн-членів ЄС цей показник дуже різниться (рис. 1). Найвища питома вага угідь під органічним виробництвом у Австрії – 20,3%, найнижча – на Мальті (0,3%).

Проблема екологізації аграрного виробництва має декілька аспектів: виробництво екологічно безпечної продукції, перехід до більш раціонального використання природних ресурсів, впровадження нових екологічно безпечних технологій у виробництво, а також зменшення забруднення навколишнього середовища.

Вітчизняні науковці, все більше приділяють увагу органічному сільському господарству, як моделі екологічно безпечної розвитку галузі.

Специфікою органічного виробництва сільськогосподарської продукції є економічні, екологічні та соціальні ефекти від здійснення цього виду діяльності:

- економічний: готовністю споживачів сплачувати більшу ціну за продукцію органічного виробництва, зниженням вартості матеріальних ресурсів (агрохімікатів та паливно-мастильних ресурсів);
- соціальний: значним обсягом ручної праці, що уможливорює органічне виробництво для дрібних сільськогосподарських виробників з власною працею;
- екологічний: поступовим відновленням якості земельних ресурсів, зниження забруднення водойм і атмосферного повітря, збереженням локального біорізноманіття через заборону застосовувати генетично модифіковані організми.

В Україні виробництво органічної продукції розпочалося наприкінці дев'яностих років. Як зазначає О. М. Маслак [4], великі міжнародні трейдерські організації сертифікували зацікавлені господарства та здійснювали експорт виробленої у них продукції. Упродовж останнього десятиліття екологічне виробництво сільськогосподарської продукції динамічно розвивалося. В останні три роки спостерігається тенденція наповнення внутрішнього ринку власною органічною продукцією за рахунок налагодження власної переробки органічної сировини.

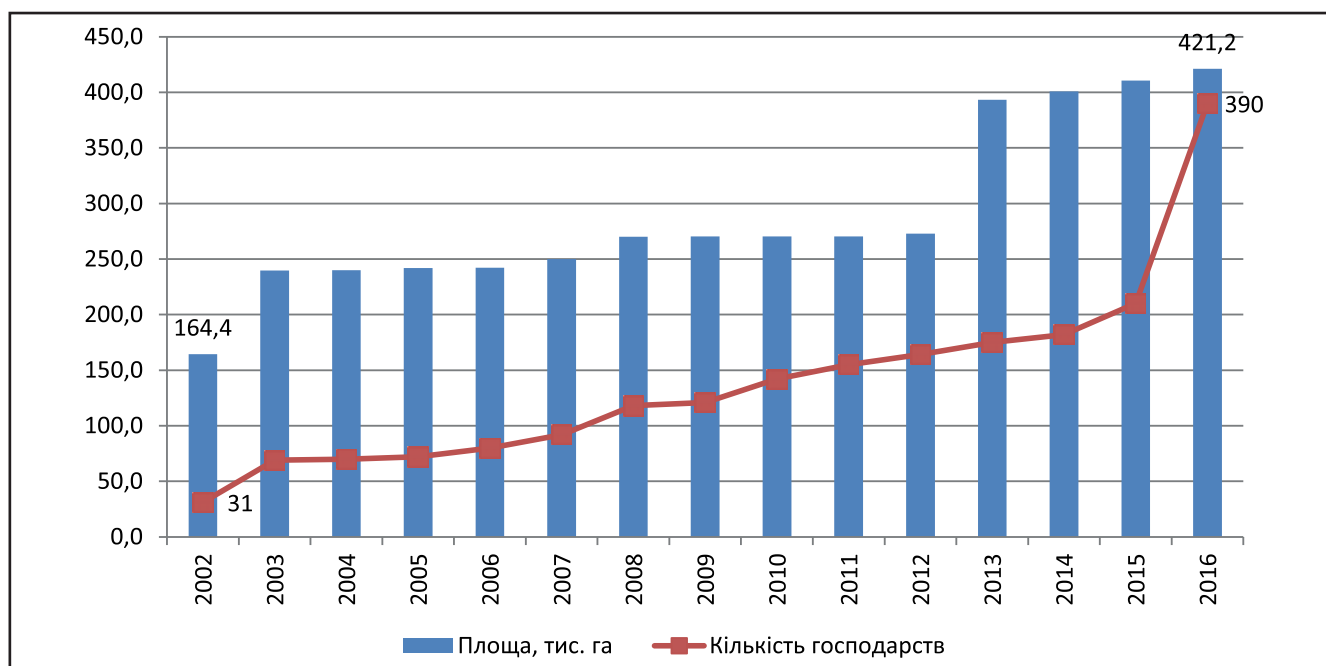

Рисунок 2. Динаміка зростання обсягів сертифікованих земельних угідь в органічному агровиробництві та їх частки в загальній земельній площі сільськогосподарських угідь України, 2002–2016 рр.

Зокрема, це крупи, соки, сиропи, повидло, сухофрукти, мед, м'ясні та молочні вироби. На кінець 2016 р. в Україні (рис.2), за даними Федерації органічного руху України, працювало близько 390 сертифікованих органічних господарств, які використовували понад 421,2 тис. га сільськогосподарських угідь (близько 1,1% від загальних площ сільгоспугідь). За цими показниками Україна посідає двадцяте місце у світі, лідерами є Австралія, Аргентина та США. В Україні частка сертифікованих органічних площ становить майже 1%. При цьому Україна займає перше місце в східноєвропейському регіоні щодо сертифікованої площі органічної ріллі, спеціалізуючись переважно на виробництві зернових, зернобобових та олійних культур[2]. Близько 90% виробленої вітчизняної органічної продукції йде на експорт, продаж продукції всередині країни забезпечує виробникам рентабельність із одного гектара на рівні 70%, тоді як реалізація до Європи – 200%.

Основними факторами, що стримують процес розвитку органічного виробництва в Україні є:

- велика розорюванність с.-г. угідь, яка в ряді областей сягає 80%, в той час як у розвинутих країнах світу – лише 25–40 %;
- незадовільна підтримка і визнання державними структурами;
- відсутність державної стратегії, затверджених законів та нормативів;

- немає можливості навчатись у цьому напрямі в навчальних закладах, відсутність консультативної служби і спеціальної літератури;
- психологічний та економічний бар'єри, що заважають підприємцям працювати в цьому напрямку;
- недостатня інформація щодо організаційних, економічних та екологічних аспектів отримання якісної та безпечної продукції;
- наукові суперечки та брак комплексних досліджень щодо концепції натурального виробництва;
- відсутність персоніфікованих ринків збуту та реклами для покупців якісної та безпечної фітопродукції тощо.

Більшість господарств, які займаються виробництвом органічної продукції, розташовані на півдні країни (Одеська, Херсонська області), у західній Україні (Чернівецька, Львівська, Тернопільська області), а також у Полтавській області. В переважній більшості ці господарства є учасниками міжнародних проектів (зокрема, зі Швейцарією й Німеччиною) щодо впровадження органічного землеробства в Україні. Близько 60% посівів органічної продукції зайняті такими культурами як пшениця, ячмінь, соняшник і кукурудза, бо вони складають основу експортної пропозиції української органічної продукції.

В Україні, сертифіковані площі під органічним господарством коливаються від кількох гектарів

до десяти тисяч гектарів ріллі. Більшість органічних господарств України є великими, тому що в середньому їхній розмір коливається близько 2,7 тис. га

Лідерами органічного сільськогосподарського виробництва в Україні є ПП «Агроекологія» (Полтавська область), група компаній «Етнопродукт» (Чернігівська область), ТОВ «Галекс-Агро» (Житомирська область), «Органічне господарство «Махаріші» (Херсонська та Миколаївська області), ПП «Мельник» (Вінницька область), ТОВ «Чистий продукт-С» (Донецька область) та багато інших.

За оцінками асоціації виробників органічної продукції [2], сьогодні на органіку припадає лише 1% обсягу продажу продуктів харчування, хоча й спостерігається тенденція до зростання обсягів споживання сертифікованої органічної продукції в Україні. Дослідження Федерації органічного руху України свідчать, що сучасний внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні почав розвиватись з 2006–2007 рр., склавши: у 2007 році – 500 тис. євро, в 2010-го цей показник зріс до 2,4 млн. євро, в 2015 році – до 17,5 млн.євро, а у 2016 р. – до 21,2 млн.євро.

В останні роки спостерігається тенденція активного наповнення внутрішнього ринку власною органічною продукцією за рахунок налагодження власної переробки органічної сировини. Зокрема, це крупи, борошно, молочні та м'ясні продукти, соки, сиропи, повидло, мед, олія, чаї, лікарські трави.

Потрібно розуміти, що споживачами даної продукції є люди з середнім та високим рівнем доходу. Потенційними споживачами органічної продукції в Україні, як зазначають експерти [3, с. 154] є близько 5% населення великих міст, які готові платити за неї на 30–50% більше, ніж за звичайну продукцію.

Сільськогосподарські товаровиробники, які мають намір займатися органічним виробництвом повинні чітко пам'ятати про перехідний період. Тривалість такого періоду для кожного виду сільськогосподарської продукції визначається окремо. Так для м'ясних порід великої рогатої худоби конверсійний термін становить 12 місяців, для корів молочної продуктивності 6 місяців.

При виробництві органічної продукції тваринництва, слід пам'ятати про чітку регламентацію площ поверхонь у приміщеннях та на відкритих майданчиках де утримуються тварини. Крім того весь корм, який використовується при виробництві органічної продукції скотарства, має бути лише органічного походження, не можна використовувати гормони та

штучні добавки. Годівля здійснюється власними органічними кормами, які вирощуються за принципом сталого екологічного аграрного виробництва без застосування агрохімії та генномодифікованих організмів. Раціон корів складається лише з сертифікованих органічних кормів: зеленої маси, сіна, сінажу й соломи, органічного фуражного зерна.

Для подовження терміну зберігання молока, ряд науковців [4, с. 38] вважає за доцільне, охолоджують його відразу після доїння корів, що дає змогу зберегти його природну бактерицидну властивість. Жодним чином не змінюється природний склад молока, його жирність залишається у межах 3,2–4,2% та залежить від пори року, періоду лактації та інших природних факторів.

Основними напрямками діяльності органічних господарств є вирощування зернових та зернобобових культур та виробництво тваринницької продукції, а саме вирощування великої рогатої худоби, виробництво молока та м'яса.

Висновки

Незважаючи на існуючий прогрес у розвитку органічного виробництва в Україні, варто відмітити низку факторів, які гальмують реалізацію масштабного потенціалу України у цьому сегменті аграрного сектору. Це передусім недосконалість діючого нормативного – правового регулювання для органічного виробництва; відсутність ефективної системи державного нагляду (контролю) з боку держави за виробництвом та якістю продукції, що спричиняє недобросовісну конкуренція серед виробників, роздрібних продавців та призводить до шахрайства (псевдоорганічні продукти)на внутрішньому та міжнародних ринках; відсутність системи ефективного захисту прав споживачів та дієвої системи санкцій щодо фальсифікатів продукції тощо.

Список використаних джерел

1. Шубина Г. Продукты & ингредиенты / Г. Шубин//. – 2012. – № 9. – С. 6–7.
2. Федерація органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.organic.com.ua/>>.
3. Беляєва Н. В. Сучасний стан виробництва органічної продукції в Україні та світі / Н. В. Беляєва // Інноваційна економіка. – 2013. – № 1 – С. 151–155
4. Маслак О. М. Ринок органіки в Україні: стан та перспективи: [Електронний ресурс] / О. М. Маслак. – Режим доступу до журналу: <http://www.agrobusiness.com.ua/component/content/article/>